

OPONENTSKÝ POSUDOK HABILITAČNEJ PRÁCE

Autor: Mgr. Rastislav Metruk, PhD.
Názov: Beyond „Listen and Repeat“ Investigating English Pronunciation Instruction at the Upper secondary school level in Slovakia
Odbor: Odborová didaktika – Teória jazykového a literárneho vzdelávania
Oponentka: Prof. PaedDr. Dana Hanesová, PhD.

(1) Zhodnotenie významu a originality problematiky

Hľadanie efektívnejšieho spôsobu výučby cudzích jazykov, vrátane anglického, patrí v SR neustále medzi hlavné výzvy vzdelávania naprieč vzdelávacími stupňami. Vyplýva z pretrvávajúcej nedostatočnej úrovne funkčného používania cudzích jazykov občanmi SR v bežnej komunikácii, ktorá je pozorovateľná napr. cudzincami, žijúcimi v SR (napr. Erasmus študentami) a identifikovaná pri porovnaní s inými vyspelými krajinami. Dá sa predpokladať, že jednou z príčin tohto deficitu je obava nielen z tvorby viet, ale práve zo správnej výslovnosti. Z tohto dôvodu skutočne oceňujem iniciatívu dr. Metruka uskutočniť výskum v tejto oblasti a tému pokladám za neustále aktuálnu. Okrem toho súhlasím s jeho východiskom, že v príprave učiteľov akoby neostával dostatočný čas na precíznu prípravu učiteľov na výučbu správnej výslovnosti, či už v jej segmentálnej alebo suprasegmentálnej rovine.

Cieľ autora „vzbudiť väčšie povedomie o fonologickom systéme“ realizovaním výskumu v oblasti výslovnosti angličtiny ako cudzieho jazyka pokladám preto za významný a správne zvolený. Autor si pre jeho dosiahnutie vybral špecifický uhol pohľadu výskumu – kontext stredných škôl v SR. Jeho cieľ autor formuluje ako „skúmanie spôsobu výučby výslovnosti na stredných školách v SR“, a tento následne upresňuje ako skúmanie prítomnosti cvičení zameraných na výslovnosť v učebniciach a tiež ako skúmanie postojov učiteľov a študentov k učeniu výslovnosti. Toto upresnenie je dôležité, teda že jeho cieľom je skôr skúmanie postojov k výučbe a analýza učebníc, než zisťovanie spôsobu/metód, ako sa v skutočnosti výslovnosť vyučuje – očakávanie, ktoré by mohol vyvolávať širšie naformulovaný cieľ

(2) Formálna a etická stránka práce

Veľmi by som chcela oceniť príkladné formálne prevedenie práce. Práca je spracovaná v logicky na seba nadväzujúcich, vnútorne precízne štruktúrovaných častiach. Jazyk práce je jasný, zrozumiteľný, pregnantný, hutný. Autor používa dôslednú logickú výstavbu odsekov, podkapitol a kapitol. Po jazykovej a štylistickej stránke je spracovaná na primeranej odbornej aj ortografickej úrovni, v súlade s pravidlami vedeckej etiky. Práca sa veľmi dobre číta, je možné ju odporúčať po stránke koncipovania za model pre ďalších autorov vedeckých prác. Autor pri práci so zdrojmi používal metódu citácie prvého údaja a dátumu a jej prislúchajúcu metódu spracovania bibliografického zoznamu.

(3) Úroveň rozpracovania odbornej teórie

Teoretická časť habilitačnej práce pozostáva z troch hlavných kapitol. Spôsob, akým k teórii svojej práce pristupoval, odráža očakávanú odbornú erudíciu.

V prvej kapitole sa venuje didaktike výučby výslovnosti, vrátane obsahu, cieľov, modelov, metód. Je to dosť stručná kapitola, ale pokrýva všetky potrebné oblasti. Autor zdôrazňuje deficit dôrazu na výučbu výslovnosti vo výučbe cudzích jazykov v stredných školách. Čo v tejto časti chýba, je odkaz na CEFR v jeho súčasnej podobe (napr. verzia s rozšírenými deskriptormi z r. 2018), ktorá by určite prispela k prehĺbeniu pohľadu na celú problematiku, prinajmenšom v tejto teoretickej oblasti – nakoľko oproti tomu, čo uvádza autor na s. 16, súčasná inovovaná verzia CEFR kladie omnoho väčší dôraz na výslovnosť. Táto verzia by možno doviedla autora k skúmaniu, prečo v SR SŠ výučba v tejto oblasti v podstate nereaguje na CEFR. Deficit dostatočnej explicitnej pozornosti venovanej výslovnosti vo výučbe angličtiny v SŠ je zrejmý aj v Štátnom vzdelávacom programe ISCED 3. Podkapitoly venované konkrétnym metódam a aktivitám rozvíjajúcim osvojenie výslovnosti však možno pokladať za dobré vyváženie tohto nedostatku, pretože poskytujú učiteľom návod, ako konkrétne robiť to, čo ŠVP v podstate nezmieňuje.

V druhej kapitole autor stručne popisuje faktory ovplyvňujúce výslovnosť – a to vek, motivácia, osobnosť a schopnosti učiaceho sa a skúsenosť s jazykom v prostredí používania cieľového jazyka. Čo si myslíte o faktore vstupnej pripravenosti žiakov, prichádzajúcich na stredné školy, ako výsledku vzdelávania dosiahnutom v predchádzajúcom stupni vzdelávania?

Napokon v tretej kapitole habilitačnej práce autor predstavuje niektoré z výskumov výučby anglickej výslovnosti vo svete a v slovenskom kontexte, so zameraním sa na obsahovú analýzu učebníc. Možno by sa žiadalo podotknúť, že stav výučby výslovnosti je možno zistiť aj prostredníctvom inak orientovaných výskumov, napr. v akčných výskumoch, pozorovaniach a experimentoch. Autor sa zameral výhradne na obsahovú analýzu učebníc, a tento prístup považujeme síce za pragmaticky správny – bolo nevyhnutné zvoliť jeden pohľad, ale zúžený vzhľadom na názov kapitoly „výskum výučby výslovnosti“.

(4) Úroveň rozpracovania výskumu

Autor predstavuje svoj výskum v kapitolách 4-7, v 8. kapitole zhrňa svoje zistenia do odporúčaní. Autor zrozumiteľne formuluje výskumný problém a ciele výskumu.

Empirická časť práce, opäť, je spracovaná veľmi logicky, jasne, bez zbytočných distrakcií. Autor predstavuje najskôr svoje tri ciele – a) preskúmať obsah učebníc angličtiny z pohľadu výučby výslovnosti (obsahová analýza – množstvo, fokus a rozdelenie segmentálne/suprasegmentálne), b) preskúmať postoje EFL učiteľov voči učeniu výslovnosti v SŠ – dotazník (význam, množstvo cvičení, pozícia výslovnosti vo vzťahu k iným systémom, ťažkosti s výslovnosťou), a napokon c) zistiť postoje EFL študentov voči učeniu výslovnosti v SŠ – interview (význam vo vzťahu k iným systémom, množstvo cvičení, pozícia výslovnosti vo vzťahu k iným systémom, ťažkosti s výslovnosťou). Jednotlivé kapitoly 5, 6, 7 potom prezentujú prácu na týchto témach prostredníctvom troch kvalitatívno-quantitatívnych (deskriptívna štatistika) výskumných metód – pričom oceňujem rešpektovanie požiadavky triangulácie, a to obsahovej analýzy učebníc, dotazníka medzi učiteľmi jazykov na SŠ a nakoniec interview s 36 študentami učiteľstva angličtiny. Vo všetkých prípadoch autor postupuje podľa štandardnej štruktúry – výskumné ciele, výskumné otázky, výsledky výskumu a ich interpretácia a diskusia.

Ako aj autor naznačuje v závere práce, bol by potrebný ďalší výskum, pretože vzorky, ktoré použil, sú pomerne malé a dalo by sa skôr hovoriť o prieskume – 4 učebné sety a 50 dotazníkov, ako aj nezmieňovanie pilotu či zabezpečenia validity použitých nástrojov. Na druhej strane oceňujem, že autor pristupuje k svojim výsledkom s primeranou skromnosťou, vedomím si toho, čo by sa dalo ešte ďalej skúmať. Jeho výsledky vzhľadom na ním stanovené metódy a výskumné otázky vyznievajú jednoznačne, presvedčivo. V práci však chýba hlbšia komparácia výsledkov medzi vzorkou učiteľov

a študentov, a hoci autor nepoužíval inferenčnú štatistiku, mohol do odporúčaní uviesť možné náznaky príčin rozdielov medzi týmito dvoma vzorkami. Konkrétne narážam na to, že študenti s čerstvými skúsenosťami s učením sa učiť cudzí jazyk vedeli oveľa konkrétnejšie označiť javy, ktoré pôsobia väčšie komplikácie vo výslovnosti, než učители, ktorí sa síce vyjadrovali o dôležitosti výslovnosti, otázka však je, či oni sami absolvovali vo svojej príprave aj dostatočnú fonologickú prípravu a či teda, v konečnom dôsledku, boli ich odpovede o ich postojoch, dostatočne dostatočne relevantné. Tiež mne osobne chýba konkrétny návrh v závere, ako by sa mohla situácia zmeniť.

(5) Otázky pre habilitanta

1. Samozrejme rešpektujem, že autor pre svoj výskum zvolil zmienený vzdelávací stupeň – t.j. kontext stredných škôl. Nemožno sa však nepýtať, nakoľko by mala výučba výslovnosti zohrávať úlohu v tomto stupni (ISCED3) v porovnaní s predchádzajúcimi stupňami - 1. a 2. stupeň ZŠ (ISCED 1 a ISCED2). Skutočne majú študenti po 8 rokoch štúdia problém so segmentálnymi prvkami – jednotlivými hláskami? Alebo je možné, že vo svojich výpovediach celkom jasne neoddelili svoje problémy s výslovnosťou z predchádzajúcich stupňov vzdelávania, na ktoré by bolo treba sa v budúcnosti tiež zamerať?
2. Čo by ste na základe súčasných požiadaviek na výučbu výslovnosti (napr. CEFR) odporúčali vložiť do ŠVP, a tým lepšie nastaviť očakávania a ciele výučby výslovnosti na úrovni ISCED3? Týmto potenciálne jasne merateľným a monitorovaným spôsobom (spätné väzby, hospitácie, inšpekcie) by bolo možné urobiť konkrétny krok k zmene Vami konštatovanému deficitnému uvedomovaniu si dôležitosti výučby výslovnosti či už v príprave učiteľov alebo aj v konkrétnej školskej praxi na úrovni ISCED 3.

(6) Záver

Habilitačnú prácu habilitanta Mgr. Rastislava Metruka, PhD. hodnotím ako prínos pre (1) rozvoj vedného odboru a (2) námet pre využitie v publikačnej činnosti (autori učebníc) ako aj v reálnej edukačnej praxi – či už v pregraduálnej príprave budúcich učiteľov, ale potenciálne aj v kontinuálnom vzdelávaní súčasných učiteľov anglického jazyka. Na základe vyššie uvedeného v textovej časti posudku konštatujem, že habilitant má predpoklady ovplyvňovať ďalší rozvoj vedného odboru.

Predložená habilitačná práca spĺňa požiadavky definované pre tento typ práce, a preto ju **odporúčam k obhajobe**. Zároveň odporúčam udeliť habilitantovi vedecko-pedagogický titul **docent** v odbore Odborová didaktika – Teória jazykového a literárneho vzdelávania.

V Banskej Bystrici 25.4.2021

Prof. PaedDr. Dana Hanesová, PhD.